

Roland BAETENS

(1935 – 2022)

Dat Roland Baetens zeer gedreven was inzake onderwijs, onderzoek en dienstverlening mocht uit bovenstaand portret voldoende blijken. Ik wil dat heel graag beamen, want ik mocht het van dichtbij meemaken. Hoe ik Roland Baetens beleefde, wil ik hieronder nog even belichten.

Inspirerend enthousiasme

Ik leerde Roland vooral kennen toen ik zelf studente geschiedenis aan de UFSIA was. Op het einde van de eerste kandidatuur (1967) riep hij ons op om alvast voorbereidend archiefwerk te presteren tijdens de vakantiemaanden, opdat we goed vertrouwd zouden zijn met het lezen en begrijpen van archivalische bronnen en om al ‘goesting’ te krijgen in het onderzoeksthema dat hij ons in de tweede kandidatuur zou opleggen in het kader van de seminarieoefeningen Nieuwe Tijd. Hij had als onderwerp de Oostendse Compagnie gekozen. Dat was een handelsonderneming die in 1722 in de Zuidelijke Nederlanden was opgericht met maatschappelijke zetel in Antwerpen. Haar handelsactiviteiten hadden zich op Bengalen en vooral op China toegespitst, vanwaar specerijen, thee, Indisch katoen, zijde en porselein naar de haven van Oostende werden gebracht. De Compagnie boekte grote winsten en werd dan ook internationaal als een te grote concurrent ervaren, vooral voor de Noord-Nederlandse Verenigde Oost-Indische Compagnie (VOC). Onder internationale politieke en diplomatieke druk zag de Habsburgse keizer Karel VI zich daardoor al in 1727 verplicht de handelsactiviteiten van de Oostendse Compagnie op te heffen en het octrooi ervan in 1731 definitief in te trekken.

Roland Baetens had met de Oostendse Compagnie een onderwerp uitgekozen dat vele boeiende aspecten inhield. Elke student die zich bereid verklaarde om zich al voor te bereiden op de seminarieoefening die hem of haar na de vakantieperiode te wachten stond, kreeg de naam van een Compagnieschip toegewezen en moest het scheepsjournaal ervan nalezen en de gegevens die erin vermeld stonden noteren. Van fotokopieën was in die tijd nog geen sprake! Dagenlang bezochten we dan ook het Antwerpse Stadsarchief en ontcijferden er de uiteraard met de hand geschreven 18de-eeuwse scheepsjournalen. Ikzelf kreeg het schip Den Tijger toegewezen, anderen Den Arent of De Concordia e.d., en het duurde niet lang of we waren zo geboeid dat we onszelf haast identificeerden met het schip en de betrokken kapitein. Toen het academiejaar begon waren de meesten van ons al helemaal enthousiast over het onderwerp. Dat had Roland Baetens mooi voor mekaar gekregen! In de wekelijkse seminarieoefeningen zou hij ons enthousiasme nog aanwakken: de reisroute, de voeding van de matrozen, de hygiëne aan boord, de preken van de aalmoezenier, de soorten goederen en de prijs ervan, de betaalwijze ... het waren allemaal thema's die verder moesten worden uitgewerkt. Roland Baetens legde de lat hoog, maar hij slaagde er absoluut in om de studenten vertrouwd te maken met historisch onderzoek op basis van archivalische bronnen. Hij apprecieerde ook sterk wanneer studenten zich inspanden om een opdracht tot een goed einde te brengen, en zo verliepen de seminarieoefeningen voor de meesten van ons best aangenaam. Bij een aantal van ons wakkerde Roland zo zelfs de interesse aan voor economische of voor maritieme geschiedenis. Zijn

gedrevenheid werkte dus aanstekelijk! Ik herinner me nog levendig hoe we, op vrije momenten, kaarten tekenden waarop we de reisroute van onze schepen aanduiden en eilanden weergaven die in de scheepsjournalen werden vermeld, maar waarvan we vroeger nog nooit hadden gehoord. De bibliotheek van het Ruusbroecgenootschap – toen onze seminariebibliotheek – was onze favoriete ‘place to be’ om ons historisch onderzoek tot een goed einde te brengen! In latere jaren sneed Roland andere onderwerpen aan voor zijn seminarieoefeningen. Misschien sprak niet elk onderwerp even sterk tot de verbeelding van zijn discipelen, maar vaststaat dat hij hen leerde zoeken, synthetiseren en schrijven. Zelf werkte hij vaak nog voort op het thema en publiceerde er een boeiend artikel over.

Gedrevenheid en loyale collegialiteit

Later leerde ik Roland kennen als collega en als voorzitter van het Departement en de Sectie Geschiedenis. Dat was heel fijn, omdat je te allen tijde voelde dat hij steeds het beste voorhad. Hij had beslist zijn eigen mening en liet niet na die met vuur te verdedigen, maar stond ook open voor de inbreng van anderen. Hij had, denk ik, een broertje dood aan langdurende vergaderingen en stuurde steevast aan om knopen door te hakken, beslissingen te nemen en niets *ad calendas graecas* op te schuiven, maar tegelijk was hij ook de man die alle geduld aan de dag legde om gevoelige of conflictueuze kwesties op te lossen. Hij trad steeds keurig en niet-kwetsend op en steeds bleek hoe loyaal hij was aan de instelling, maar ook aan zijn collega's en medewerkers en aan zijn studenten. Dat hij zelfs kwam werken kort nadat hij door een ongelukkige weekendactiviteit in zijn tuin een oog had verloren, bewees hoe gewetensvol en loyaal hij was. Colleges geven en gemaakte afspraken naleven was voor hem vanzelfsprekend. Hij was een grote meneer!

Trouwe en hechte vriendschap

En ten slotte heb ik Roland ook mogen kennen als vriend. Toen ik met emeritaat ging, hielden we contact. Af en toe wisselden we ook boeken uit of brachten die voor elkaar mee vanuit de UA-bibliotheek, want we woonden niet zover van elkaar. Elke ontmoeting was fijn en gezellig en telkens stak ik er iets van op. Tot kort voor zijn overlijden vertelde hij me nog dat hij een boek over de steenbakkerijen in de Rupelstreek wilde schrijven, waarvoor hij al veel materiaal had verzameld. Enthousiast, gedreven, zoals ik hem al decennialang kende, dat was Roland Baetens ten voeten uit!

em. prof. dr. Helma De Smedt, FLW, UAntwerpen

1 januari 2025